

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ ВИСШ АДВОКАТСКИ СЪВЕТ

ул. „Цар Калоян“ № 1-а, 1000 София, тел. 986-28-61, 987-55-13,
факс 987-65-14, e-mail: arch@vas.bg

Изх. ....
Дата: 20.1.2018 г.

ДО
ОБЩОТО СЪБРАНИЕ НА
ГРАЖДАНСКА И ТЪРГОВСКА КОЛЕГИЯ
НА ВЪРХОВЕН КАСАЦИОНЕН СЪД

СТ А Н О В И Щ Е

НА ВИСШИЯ АДВОКАТСКИ СЪВЕТ
по тълкувателно дело № 4 / 2017 г.

УВАЖАЕМИ ВЪРХОВНИ КАСАЦИОННИ СЪДИИ,

С Разпореждане на Председателя на ВКС от 05.10.2017 г. е образувано тълкувателно дело № 4/2017 г. по описа на Общото събрание на съдиите от Гражданска и Търговска колегии на ВКС по някои въпроси, свързани с принудителното изпълнение.

На основание чл. 129, ал. 4 от Закона за съдебната власт (ЗСВ) излагам на вниманието Ви становище по поставените за тълкуване въпроси, предмет на образуваното тълкувателно дело № 4/2017 г. по описа на ОСГТК на ВКС.

1. По първия поставен въпрос:

Поразжда ли вещнопрехвърлителен ефект постановлението за възлагане в хипотезата, при която имотът, обект на изпълнението, е възложен на привиден кредитор?

1.1. Противоречива практика, мотивирала предложението за тълкувателно решение:

По въпроса е налице противоречива съдебна практика на състави на ВКС, постановена по реда на чл. 290 ГПК и чл. 274, ал. 3 ГПК.

Част от съдебните състави приемат, че привидният кредитор не може да запази никакви права, придобити в един материално незаконосъобразен изпълнителен процес, и дължи връщане на всичко получено от него дори в качеството му на купувач на публична продан, тъй като е получено без основание - така *Решение № 123/31.03.2015 г. по гр.д. № 4298/2014 г. на IV ГО, Решение № 19/10.08.2015 г. по гр.д. № 1812/2014 г. на IV ГО, Определение № 260/13.05.2015 г. по ч.т.д. № 2820/2014 г. на I ГО*. В аналогичен смисъл е и *Решение № 105/06.01.2017 г. по гр.д. № 1091/2016 г. на II ГО*, в което се приема, че при възлагане на имота, върху който е насочено изпълнението, в полза на вискателя при отпадане на изпълнителното основание, въз основа на което е предприето принудителното изпълнение върху имота, последният ще се счита собственост на длъжника поради липса на изпълняемо право, което да оправдае транслирането на собствеността.

Според другото разбиране в практиката на ВКС, влязлото в сила постановление за възлагане, с което имотът, върху който е насочено изпълнението, е възложен на вискателя, поражда транслативен ефект по отношение на собствеността независимо от наличието или липсата на изпълняемо право и действителността на продажбата не би могла да се оспорва на други основания освен изрично предвидените в чл. 496, ал. 3 ГПК /чл. 384, ал. 3 ГПК (отм.)/ – така *Решение № 145/24.07.2015 г. по гр.д. № 1770/2014 г. на II ГО*.

1.2. Становище по поставения въпрос:

Висшият адвокатски съвет намира за правилно първото становище, според което постановлението за възлагане след проведена публична продан в случаите, когато имотът е бил възложен на привиден кредитор, не поражда вещно-прехвърлителен ефект.

Съображенията ни за това са следните:

1. По правната си природа публичната продан на недвижима вещь представлява публично-правен акт – производство за принудително прехвърляне на собственост с частноправни последици¹. Тя се извършва от орган, натоварен с публични функции, по силата на изрично предвидените правила на изпълнителния процес и включва във фактическия си състав взаимно обусловена съвкупност от изпълнителни действия, с които започва, развива се и приключва производството по публична продан.

¹ Така Силяновски, Д., Ж. Сталев. Граждански процес. Т. II. С.: Държавно издателство „Наука и изкуство“, 1955, с. 181.

2. Участието на вискателя като наддавач в проданта е обусловено от качеството му на страна в изпълнителното производство и кредитор на длъжника с удостоверение в изпълнителния лист или в прякото изпълнително основание изпълняемо право. Правото на принудително изпълнение като вторично право на вискателя предпоставя съществуването на изпълняемото право, което е преюдициално спрямо него². Затова изпълняемото право на вискателя спрямо длъжника е предпоставка за допустимост на изпълнителния процес³. Съществуването на изпълняемото право може да бъде проверявано, докато изпълнителният процес е висящ и установяването на неговата първоначална липса или последващо погасяване има за свой резултат прекратяване на индивидуалното принудително изпълнение (чл. 433, ал. 1, т. 1 и т. 7 ГПК). Несъществуването на изпълняемото право може да бъде установена и след приключване на изпълнителния процес чрез удовлетворяване на вискателя. Установяването на несъществуването на изпълняемото право отнема материалноправната основа на производството по индивидуално принудително изпълнение. В този случай удовлетворяването на вискателя е лишено от правно основание и недължимо полученото подлежи на връщане⁴.

3. Законът урежда изрично последиците при установяване несъществуването на изпълняемото право, докато е висящо изпълнителното производство. То подлежи на прекратяване, а правните последици на извършените изпълнителни действия се заличават с обратна сила (чл. 433, ал. 3 ГПК). Изрично са уредени и правните последици спрямо трети лица на прекратяването поради липса на изпълняемо право (чл. 433, ал.4 ГПК). Прекратяването не засяга правата на трети лица, придобити от довършените преди него изпълнителни способности, те се запазват изцяло. Такива са правата на купувача на движима вещ, станал неин собственик от деня на предаването ѝ (чл. 479, чл. 481, ал.9 ГПК), както и на обявения за купувач при публична продан на недвижима вещ, придобил правата върху нея от деня на влизане в сила на постановлението за възлагането ѝ (чл. 496,

² В този смисъл Сталев, Ж., Изпълняемо право и изпълнителен процес. Годишник на Софийския университет, Юридически факултет. Т. XL. С.: 1944/45, с. 34-36.

³ Сталев, Ж. Пак там, с. 35-36; Попова, В. - В: Сталев, Ж., А. Мингова, О. Стамболиев, В. Попова, Р. Иванова. Българско гражданско процесуално право. 9-то преработено и допълнено издание, С.: Сиела, 2012, с. 919; Корнезов, Л. Гражданско съдопроизводство, том втори. С: Софи-Р, 2010, с. 152-153.

⁴ Сталев, Ж. Защита на длъжника срещу материално-правната незаконосъобразност на принудителното изпълнение. – Социалистическо право, 1953, № 9, с.41-42.

ал.2 ГПК). Плащането, извършено от третото задължено лице на изпълнителния орган преди прекратяването, е валидно с погасителен за задължението към длъжника ефект⁵. В процесуалната теория е безспорно, че в понятието „трети лица“ по смисъла на чл. 433, ал. 4 ГПК, чиито права при прекратено изпълнително производство поради несъществуване на изпълняемо право се запазват, не се включва вискателят, чието материалноправно притезание спрямо длъжника е отречено⁶.

4. По аргумент от противното от чл. 433, ал.4 ГПК, когато изпълняемото право на вискателя не е съществувало по време на участието му в производството по публична продажба, завършило с обявяването му за купувач, възлагането на недвижимата вещь на вискателя като купувач е лишено от правно основание. В процесуалната теория се приема, че възлагането представлява „*даване вместо плащане*“ по смисъла на чл. 65 ЗЗД, постигнато в резултат на публичноправен акт на съдебния изпълнител⁷. Оправомощен да го получи е лице с определено качество – вискател, чието притезателно право е удостоверено с документ (чл. 404 ГПК). В случай, че съществуването на изпълняемото му право е отречено с влязло в сила решение, материалноправната основа на правата на привидния кредитор, придобити от възлагането, отпада и възлагането се оказва лишено от правно основание⁸. Привидният кредитор дължи връщане не само на получените чрез плащане от осребряване суми, но и полученото вместо плащане.

5. Когато имотът, обект на публичната продажба, е възложен на привиден кредитор, принудителното прехвърляне на вещи от съдебния изпълнител е недействително като лишено от правно основание. Възлагането не може да породи вещноправните си последици, а привидният вискател дължи връщане на полученото без правно основание (аргумент чл. 55 ЗЗД). Стабилизирането на публичната продажба, прогласено в чл. 496, ал.3 ГПК, не може да послужи като аргумент за запазване на правата на привидния кредитор - купувач, поради обстоятелството, че целта на разпоредбата е осигуряване на стабилитет на правата на третите лица, купувачи при продажбата.

⁵ Подробно Сталев, Ж. Българско гражданско процесуално право. 7-мо допълнено и преработено издание, С.: Сиела, 2001, с. 720-721.

⁶ Сталев, Ж. Пак там, с. 721; Сталев, Ж. Защита на длъжника ..., с. 42.

⁷ Сталев, Ж. Българско гражданско ... 7-мо допълнено и преработено издание, с. 750.

⁸ Така Сталев, Ж. Защита на длъжника ..., с. 42.

Привидният взискател не е трето за изпълнителното производство лице.

2. По втория поставен въпрос:

Има ли качеството на длъжник в изпълнителното производство или е трето за изпълнението лице този, който е дал своя вещ в залог или ипотека за обезпечаване на чужд дълг в хипотезата, при която изпълнението е насочено върху това имущество?

2.1. Противоречива практика, мотивирала предложението за тълкувателно решение:

По въпроса е налице противоречие в практиката на ВКС, което е намерило отражение и в практиката на окръжните съдилища по същия въпрос.

Според едното становище лицата по чл. 429, ал. 3 ГПК имат качеството на страна-длъжник в изпълнителното производство, щом изпълнението е насочено върху даденото от тях обезпечение на чуждото задължение, тъй като по силата на закона са обвързани от субективните предели на издадения срещу длъжника изпълнителен лист. Тази теза се споделя от съдебните състави на ВКС в *Определение № 97/05.03.2015 г. по ч.гр.д. № 6100/2014 г. на I ГО, Решение № 30/07.03.2016 г. по гр.д. № 5217/2015 г. на IV ГО и Решение № 355/18.01.2016 г. по гр.д. № 1897/2015 г. на IV ГО*, както и в актове на окръжните съдилища като *Определение № 1577/21.03.2016 г. по гр.д. № 941/2015 г. на ОС – Благоевград, Решение № II-21/08.06.2016 г. по гр.д. № 1524/2015 г. на ОС – Бургас, Определение от 28.10.2015 г. по гр.д. № 2937/2015 г. на ОС – Варна и Решение от 29.10.2015 г. по гр.д. № 1621/2015 г. на ОС – Варна*. В случая, когато взискателят е насочил изпълнението върху имота на лице по чл. 429, ал. 3 ГПК, съдебните състави приемат, че такова лице може да обжалва действията на съдебния изпълнител само в изрично посочените в чл. 435, ал. 2 ГПК случаи.

Според другото становище разпоредбата на чл. 429, ал. 3 ГПК задължава третото лице да търпи изпълнителни действия по отношение на собствената му вещ, независимо че не е длъжник на взискателя, но не променя процесуалното му качество на трето лице в изпълнителното производство – така *Решение № 53/21.07.2010 г. по т.д. № 104/2010 г. на I ГО на ВКС*. Тезата е застъпена и в *Решение от 14.12.2015 г. по гр.д. № 622/2015 г. на ОС – Враца, Решение № 1335/15.07.2015 г. по гр.д. № 1495/2015 г. на ОС – Пловдив, Определение № 982/21.04.2015 г. по гр.д. № 206/2015 г. на ОС – Бургас, Решение № 1916/11.12.2015 г. по гр.д. № 2848/2015 г. на ОС – Пловдив и Решение № 2127/20.05.2015 г. по гр.д. № 124/2015 г. на ОС – Благоевград*. В този случай съдебните състави приемат, че следва да се приложи разпоредбата на чл. 435, ал. 4 ГПК, по силата на която третото лице може да обжалва действията на съдебния изпълнител само когато изпълнението е

насочено върху вещи, които в деня на запора или възбраната се намират във владение на това лице.

2.2. Становище по поставения въпрос:

Висшият адвокатски съвет намира за правилно становището, според което лицата по чл. 429, ал. 3 ГПК, върху които се разпростират субективните предели на издадения срещу длъжника изпълнителен лист в случаите, при които изпълнението е насочено срещу вещта, обект на предоставеното от тях обезпечение, имат качеството на страна-длъжник в изпълнителното производство.

Съображенията ни за това са следните:

1. В процесуалната теория се поддържа становище, според което под понятието „трето лице, чието право е засегнато от изпълнението“ по смисъла на чл. 440 ГПК законодателят разбира всяко лице, което не е страна в производството по принудително изпълнение, не е неин правопримемник и спрямо което издаденият изпълнителен лист не разпростира своите субективни предели⁹. Трети лица за изпълнителното производство са тези извън субективните предели на изпълнителния лист, чиято правна сфера е засегната от изпълнителните действия. По аргумент за противното, лицата, които по силата на изрична законова разпоредба са обвързани от субективните предели на издадения срещу длъжника изпълнителен лист, нямат качеството на трети за изпълнителното производство лица.

2. Понятието „трето лице“ се използва в разпоредбите на чл. 435, ал. 4 и ал.5 ГПК, в които са уредени процесуалната легитимация и правото на жалба на тези лица срещу процесуално незаконни действия на органа в изпълнителния процес. От законовата уредба можем да направим извод, че понятието „трето лице, засегнато от принудителното изпълнение“ е общо за изпълнителния процес, докато легитимирано да обжалва действията на съдебния изпълнител трето лице е по-тясното понятие. Фактът на държането или владението на вещта, върху която е насочено принудителното изпълнение, обуславя законността на предприетото от съдебния изпълнител действие¹⁰. С право на жалба срещу него разполагат само тези трети за изпълнителния процес лица, които упражняват фактическа власт върху вещите към момента на насочване на принудително изпълнение върху тях, защото посягането върху тяхно

⁹ Вж. понятие за „трето лице“ у Силяновски, Д. Гражданско съдопроизводство. Том IV. Изпълнително производство. Първо издание. С.: 1946, с. 207.

¹⁰ Така Силяновски, Д., Ж. Сталев. Цит. съч., т. II, с. 282.

имущество за чужд дълг, извън случаите на чл. 429, ал.3 ГПК, е незаконно на процесуално основание

3. При уредените от закона ограничения в легитимацията и обжалваемостта на действията и отказите на съдебния изпълнител, от важно практическо значение е уеднаквяването на съдебната практика по въпроса за процесуалното качество на третите лица – залогодатели или ипотекарни длъжници, за които изпълнителният лист има сила въз основа на изричното правило на чл. 429, ал.3 ГПК. Тези лица са обвързани от субективните предели на издадения срещу длъжника изпълнителен лист, когато взискателят е насочил изпълнение върху заложената или ипотекирана вещ и са длъжни да търпят изпълнителните действия срещу своето имущество, предоставено като обезпечение за чужд дълг. **Ето защо в тези случаи залогодателят – трето за изпълнението лице и ипотекарният длъжник имат идентични на длъжника в изпълнителното производство права и задължения¹¹ и процесуално качество.** За тях следва да се прилагат ограниченията за допустимост и основания за обжалване, които важат за длъжника. Приобретателят на ипотекиран в полза на взискателя имот също е обвързан от субективните предели на издадения срещу длъжника изпълнителен лист, когато по искане на взискателя изпълнението се насочва върху имота. Той не може да бъде определен като трето лице по смисъла на чл. 435, ал. 4 ГПК, а има идентични на длъжника ограничени права да обжалва действията и отказите на изпълнителния орган.

3. По третия поставен въпрос:

По какъв процесуален ред може да се релевира недействителността на публичната продажба по чл. 496, ал. 3 ГПК?

3.1. Противоречива практика, мотивирала предложението за тълкувателно решение:

По въпроса е налице противоречива съдебна практика на състави на ВКС, постановена по реда на чл. 290 ГПК и чл. 274, ал. 3 ГПК.

Според едното разбиране, застъпено в *Решение № 129/22.10.2015 г. по гр.д. № 2091/2015 г. на II ГО*, недействителността може да се предяви както чрез самостоятелен установителен иск, така и инцидентно като преюдициален въпрос в производството по предявен иск за собственост на имота, обект на проданта.

Обратното становище, според което недействителността по чл. 496, ал. 3 ГПК може да се релевира само по пътя на обжалване на постановлението за

¹¹ В този смисъл **Калайджиев, А.** Облигационно право. Обща част. 4-то преработено и допълнено издание. С.: Сиби, 2007, с. 722.

възлагане или чрез самостоятелен иск, е застъпено в *Решение № 153/12.07.2013 г. по гр.д. № 1317/2013 г. на II ГО и Определение № 683/22.10.2015 г. по ч.гр.д. № 4764/2015 г. на IV ГО.*

3.2. Становище по поставения въпрос:

Висшият адвокатски съвет счита, че на поставения въпрос следва да се отговори по следния начин:

Недействителността на публичната продажба може да бъде релевирана както чрез самостоятелен установителен иск, така и инцидентно, като преюдициален въпрос по предявен иск за собственост на имота, предмет на продажбата.

Съображенията ни за това са следните:

3.2.1. Отличителният белег на публичната продажба е, че тя се извършва от орган, натоварен с публично-правни функции от държавата да осъществява принудително изпълнение, каквито са частните, държавните и публичните изпълнители, и се осъществява в рамките на уредено от закона производство (развиващо се по реда на ГПК, ДОПК или АПК), явяващо се гаранция, че принудителното изпълнение ще бъде осъществено по начин, който да гарантира правата на всички участници в изпълнителния процес.

Стабилетът на публичната продажба е необходимо условие за постигане на целите на принудителното изпълнение на парични притезания – осребряване на имуществото, което е предмет на принудително изпълнение и удовлетворяване на вискателя и присъединените кредитори.

Постановлението за възлагане е крайния акт, с който приключва публичната продажба и актът, с който купувачът на публичната продажба, се легитимира като собственик на придобития имот. Понеже придобиването на публична продажба изключва елемента „договаряне” и често е съпроводено с активни действия от страна на длъжника, насочени към затрудняване на принудителното изпълнение, ако не съществуват законови гаранции за купувачите на публична продажба за стабилитета на продажбата, интересът към публичните продажби би намалял, а оттам – би се компрометирала въобще идеята и целта на принудителното изпълнение.

Поради това законодателят е въвел изрични правила, които да гарантират купувача на публична продажба от евентуални злоупотреби с правото на оспорване на публичната продажба от страна на длъжника.

3.2.2. Съгласно чл. 496, ал. 3 ГПК ако постановлението за възлагане не бъде обжалвано, действителността на продажбата може да бъде оспорвана по исков ред само при нарушение на чл. 490 ГПК (участие в продажбата на лица, без право да наддават) и при невнасяне на цената.

Противоречивата съдебна практика не е по въпроса дали публичната продажба може да бъде оспорена на други основания, въвн от основанията по чл. 496, ал. 3, изр. 1 ГПК, а дали недействителността на продажбата по чл. 496, ал. 3, изр. 1 ГПК винаги следва да бъде предмет на самостоятелно установяване чрез предявен установителен иск, или може да бъде установена

инцидентно – като преюдициален въпрос в рамките на предявен иск за собственост.

3.2.3. Независимо от елемента „принуда”, обаче, публичната продажба е деривативен способ за придобиване на вещни права и ако продавачът не е собственик на продавания имот, то и купувачът няма да стане собственик (чл. 496, ал. 2 ГПК). Поради това и правилата за стабилитет на продажбата и въведените ограничени основания за недействителност на продажбата, целящи закрила на купувача на публична продажба, не могат да засегнат правата на собственика на продадения на публична продажба недвижим имот, който може да бъде трето лице или самия длъжник.

Обстоятелството, че действителността на публичната продажба на основанията по чл. 496, ал. 3, изр. 1 ГПК може да бъде оспорена „по исков ред”, не ограничава лицето, което има интерес от установяване на недействителността, да извърши това установяване в самостоятелно и отделно исково производство. Законодателят е уредил способа за защита срещу влязло в сила (и станало стабилно) постановление за възлагане – „исков ред”, но не е ограничил формата на исковата защита. Както по иск за собственост ищецът може да твърди като преюдициален въпрос нищожност на извършена разпоредителна сделка с недвижим имот и на това да основава правото си на собственост (в който случай нищожността ще бъде предмет на установяване в мотивите на съдебното решение по иска за собственост, но няма да бъде предмет на самото решение и да се установи със сила на пресъдено нещо), така и недействителността на публичната продажба на изрично посочените основания в чл. 496, ал. 3, изр. 1 ГПК може да бъде въведена като твърдение при предявен иск за собственост и да бъде установена като предпоставка за уважаване на иска за собственост. По този начин ще бъдат изпълнени изискванията на закона – установяването на недействителността ще е извършено по исков ред (в рамките на исков процес) и на посочените в чл. 496, ал. 3, изр. 1 ГПК основания. Ако законодателят е искал установяването на недействителността винаги да става със съдебно решение, което да разрешава със сила на пресъдено нещо въпроса за действителността на продажбата, щеше да го предвиди изрично.

При липсата на такова изрично правило, разпоредбата на чл. 496, ал. 3, изр. 1 ГПК следва да се тълкува разширително и под установяване „по исков ред” следва да се разбира всяко установяване в рамките на исков процес, дори това установяване да е извършено само в мотивите на съдебното решение (например като обсъждане на преюдициален въпрос при предявен иск за собственост), без задължително по този въпрос да има произнасяне в диспозитива на съдебното решение и по него да се формира сила на пресъдено нещо.

Това разбиране е в съответствие с принципите на правната икономия и правната симетрия – позоваването на недействителността на продажбата по дефиниция се извършва от лице, чиито материални права са засегнати от

принудителния характер на продажбата (независимо дали то е длъжника или трето лице). Няма никаква правна и житейска логика засегнатото от принудителния характер на продажбата лице, да води отделен иск за установяване на тази недействителност и отделен иск – за да установи правото си на собственост, когато то е засегнато от недействителната продажба. Подобно разрешение не само би натоварило засегнатото лице с излишни процесуални разноски (за два иска, вместо за един иск), но би забавило развитието на производството, което като краен резултат е насочено към установяване на правото на собственост на засегнатото от недействителната продажба лице.

Преценката за начина, по който може да осъществи защитата на правото си – дали чрез предявяване на самостоятелен установителен иск за недействителност на продажбата, или чрез релевиране на недействителността като преюдициален въпрос в друго производство, изцяло зависи от преценката на лицето, засегнатото от недействителността по чл. 496, ал. 3 ГПК.

4. По четвъртия поставен въпрос:

Допустим ли е иск за обявяване недействителност на извършено от длъжника разпореждане със заповорана вещь или вземане, респ. разпореждане с имот след вписване на възбрана, предявен от лицето, в чиято полза е наложен заповорът или възбраната?

4.1. Противоречива практика, мотивирала предложението за тълкувателно решение:

По въпроса е налице противоречива съдебна практика на състави на ВКС, постановена по реда на чл. 290 ГПК и чл. 274, ал. 3 ГПК.

Част от съдебните състави приемат, че такъв иск е допустим и следва да се квалифицира по чл. 452, ал. 1 ГПК – така *Решение № 292/22.12.2015 г. по гр.д. № 1159/2015 г. на IV ГО.*

Други съдебни състави поддържат тезата, че такъв иск е недопустим поради липса на правен интерес, тъй като търсената защита следва от поредността на извършените вписвания, при което извършеното разпореждане с възбранения имот е непротивопоставимо на вписалото възбраната лице по силата на закона – така *Определение № 317/17.10.2008 г. по ч.т.д. № 247/2008 г. на II ГО.*

4.2. Становище по поставения въпрос:

Висшият адвокатски съвет счита, че на оставения въпрос следва да се отговори в следния смисъл:

Недопустим е иск за обявяване на недействителност на извършено от длъжника разпореждане със заповорана вещь или вземане, респ. за извършено разпореждане с имот след вписване на възбрана, предявен от лицето, в чиято полза е наложен заповорът или възбраната

поради липса на правен интерес за ищеца. Взыскателят, в чиято полза е наложен запора или възбраната, извършеното след запора/възбраната разпореждане е недействително. Тази недействителност настъпва по право и законът не е предвидил ред.

Съображенията ни за това са следните:

4.2.1. Традиционно в процесуалната доктрина у нас при действието на ГПК и ГПК от 1952 г. (отм.) запорът и възбраната, налагани както в хода на самостоятелно обезпечително производство, така и в хода на образувано изпълнително производство, са възприемани като обезпечителни мерки, които имат за цел да забранят на длъжника да се разпорежда правно и фактически със запорираните вещи и възбранените имоти и по този начин да съхранят имуществените права в патримониума на длъжника и гарантират възможност на взыскателя да се удовлетвори от тях.

ГПК урежда действието на запора и възбраната действие по отношение на лицето, спрямо което се налагат (длъжник по изпълнението/ответник по обезпечения иск) – чл. 451 ГПК, по отношение на лицето, в чиято полза се налагат (взыскател по изпълнението/ищец по обезпечения иск) – чл. 452 ГПК, и по отношение на третите лица, вписали актове след вписване на възбраната, респ. налагане на запора – чл. 453 ГПК.

С налагане на запора, респ. с вписване на възбраната, на длъжника се забранява да се разпорежда с вземането или вещта, както и да я изменя, поврежда или унищожава – чл. 451 ГПК.

Понеже на длъжника е забранено да се разпорежда със запорираната вещ/вземане или възбранения имот, извършените от длъжника след вписване на възбраната или налагане на запора разпоредителни действия са обявени от закона за недействителни спрямо взыскателя по възбраната или запора и присъединените кредитори (чл. 452, ал. 1 и ал. 2 ГПК).

Понеже на длъжника е забранено да се разпорежда със запорираната вещ/вземане или възбранения имот, на взыскателя са непротивопоставими правата на третите лица, както следва:

- на взыскателя, в чиято полза е вписана **възбраната** (и на присъединените се кредитори), са непротивопоставими извършените актове за прехвърляне и учредяване на вещни права, които не са били вписани преди възбраната (чл. 453, т. 1 ГПК), както и решенията по иски молби, подлежащи на вписване, които иски молби не са били вписани преди възбраната (чл. 453, т. 2 ГПК);
- на взыскателя, в чиято полза е наложен **запор** върху движима вещ или вземане (и на присъединените се кредитори), са непротивопоставими прехвърлянето на вземане, съобщението за което е било направено, след като третото задължено лице е получило запорното съобщение (чл. 453, т. 3 ГПК), както и отчуждаването на

движими вещи, владението на които не е било предадено на приобретателя преди налагане на запора, освен ако за отчуждаването има документ с достоверна предхождаща запора дата (чл. 453, т. 4 ГПК).

Вписаната възбрана и наложеният запор бранят лицето, което я е вписало (взискателя и присъединилите се кредитори), не само от незаконосъобразни действия на длъжника (каквато закрила му дава и чл. 452 ГПК, уреждайки защита както от разпоредителни действия, които се обявяват за недействителни /чл. 452, ал. 2 ГПК/, така и от фактически действия, като се забранява на длъжника да изменя, поврежда или унищожава под страх от наказателна отговорност възбранения имот), но и от действията и актовете, с които трети лица са придобиват права, извършени преди, но не вписани преди вписване на възбраната (чл. 453, т. 1 и т. 2 ГПК), респ. извършени след налагане на запора (чл. 453, т. 3 и 4 ГПК).

4.2.2. Действащият ГПК, както впрочем и ГПК от 1952 г., не предвиждат предявяване на искове за установяване на недействителност на извършено от длъжника разпореждане с възбранен имот или запорирана вещь или вземане, за разлика от действията до 1952 г. Закон за гражданското съдопроизводство, в който е бил уреден нарочен иск за „унищожаване” на сключените договори с недвижими имоти, които длъжникът е сключил след получаване на призовката за изпълнение (чл. 984 от ЗГС). Този иск е могъл да се предяви от взискателя или от купувача на публичната продажба, ако тя междувременно е била извършена, а след 1934 г. с изменението в ЗГС е отпаднала необходимостта от предявяване на такъв иск, като недействителността е настъпвала по право.¹²

Липсата на уреден в действащия ГПК (и в ГПК от 1952 г.) иск за „недействителност” на извършени разпореждания с възбранен недвижим имот или запорирана вещь или вземане, аналогичен на уредения в чл. 984 ЗГС (до 1934 г.) иск, не е случайна. Законодателят при приемането на ГПК от 1952 г., чиято концепция за принудителното изпълнение е възприета и в действащия ГПК, е възприел друг подход – вместо взискателят да води иск срещу длъжника и третото лице, с което длъжникът е договарял, за „унищожаване” на извършеното разпореждане и продаждането на

¹² С приемането на ЗПИ (от 1910 г.) възбраните у нас започват да се налагат чрез вписването в нотариалните книги, като е предвидено воденето на нарочна книга за възбраните (чл. 106, ал. 1, т. 4 ЗПИ), в която са подредени записките за вписване на всички възбрани. Наложена като обезпечителна мярка възбрана е следвала имота по изрично разпореждане на закона (чл. 380 от ЗГС), подобно на ипотека. Наложена в хода на изпълнителното производство възбрана е забранявала на длъжника да се разпорежда правно и фактически с имота (чл. 785 /стар чл. 981 ЗГС/) и е създавала непротивопоставимост (относителна недействителност) на извършените разпореждания спрямо кредиторите, по чието искане е наложена възбраната, и спрямо присъединените взискатели. До 1934 г. относителната недействителност на извършените разпореждания в нарушение на наложената в хода на изпълнителното производство възбрана се е установявала по исков ред (чл. 984 ЗГС), а след 1934 г. – недействителността е настъпвала по право (чл. 785, ал. 2 ЗГС).

принудителното изпълнение да е в зависимост от приключването на исковото производство, ГПК ме у предоставил много по ефективен механизъм и цялостна защита в рамките на самото изпълнително производство. Уреденото с изричните правила на чл. 451-453 ГПК действие на запора и възбраната не само по отношение на длъжника (чл. 451 ГПК) и вискателя (чл. 452 ГПК), но и по отношение на третите лица, чиито права не могат да бъдат противопоставени на вискателя, ако са придобити след възбраната и запора в хипотезите на чл. 453 ГПК, дават на вискателите същата защита на вискателя, каквато би му дало и решение за обявяване недействителността (или унищожаването по терминологията на ЗГС) на извършеното от длъжника разпореждане. Възбраната и запорът „запазват“ в отношенията вискател-длъжник възбраненото и запорирано имущество в патримониума на длъжника и това имущество по отношение на вискателя продължава да е на длъжника, независимо от извършеното разпореждане.

Уредената от законодателя непротивопоставимост на правата на третите лица на правата на вискателя в хипотезите на чл. 453 ГПК урежда конкуренцията между правата на вискателя и третото лице, като дава приоритет на правата на вискателя, в чиято полза е вписана възбраната или е наложен запора, пред правата на третите лица, с които длъжникът е договорил.

По този начин действащият ГПК осигурява възможност принудителното изпълнение да приключи успешно по отношение на възбранения имот или запорираната вещ или вземане чрез тяхното осребряване в същото изпълнително производство, в което те са наложени, без да се налага да се водят иски за прогласяване недействителност на извършените след запора или възбраната разпоредителни действия и сделки. В продължение на тази концепция и за доведе закрилата докрай, законодателят изрично е предвидил, че правата на третите лица, които са придобити върху продаден на публична продаден недвижим имот, не могат да се противопоставят на купувача на публичната продаден, ако са непротивопоставими на вискателите – чл. 496, ал. 2, изр. 2 ГПК.

За движимите вещи и вземанията положението е по-различно и зависи от това по какъв начин е наложен запора. Когато запорът върху движимите вещи и вземания се налага при условията на чл. 450, ал. 2 ГПК (чрез индивидуализиране на вещта/вземането в съобщението за описа или запора), третото лице приобретател може да се позове на добросъвестно придобиване по реда на чл. 78 от ЗС, ако са налице условията за това (чл. 452, ал. 1 ГПК). Ако запорът е наложен чрез опис (по реда на чл. 450, ал. 1 ГПК), противопоставимостта на правата на третите лица се определя съобразно правилата на чл. 453, т. 3 и 4 ГПК. И в тези случаи, обаче, на вискателят не му е необходимо да води иск, за да обяви сделките за недействителни, а третото лице, което претендира правата му да са противопоставими на

взискателя, следва да предяви правата си по съдебен ред, като предяви иск по чл. 440 ГПК.

Щом като взискателят може да осъществи принудително изпълнение върху възбранения имот или запорираната движима вещ или вземане в рамките на изпълнителното производство, в което те са били наложени, искът на взискателя за недействителност на извършените след налагане на възбраната/запора сделки, е лишен от правен интерес и е недопустим. Отделно от това решението по такъв иск не може да даде по-голяма защита от цялостната и всеобхватна защита, предвидена за взискателя с разпоредбите на ГПК.

5. По петия поставен въпрос:

Дали има качеството на длъжник в изпълнителното производство или трето за изпълнението лице платилият трудовото възнаграждение на длъжника въпреки наложения заповор, без да удържи сумата по заповора /чл. 512, ал. 3 ГПК/?

5.1. Противоречива практика, мотивирала предложението за тълкувателно решение:

По въпроса е налице противоречие в практиката предимно на окръжните съдилища.

Според едното становище предвидената в закона солидарна отговорност на третото лице не му придава качеството на длъжник в изпълнителното производство, тъй като не е обхванато от субективните предели на издадения срещу длъжника изпълнителен лист, а за него на основание чл. 507, ал. 3 ГПК възникват само задължения на пазач на вземането, при което всякакви разпореждания със същото са непротивопоставими на взискателя – така *Определение № 5849/15.12.2015 г. по в.ч.гр.д. № 1027/2015 г. на ОС – Благоевград, Определение № 551/22.07.2015 г. по в.гр.д. № 513/2015 г., потвърдено с Определение № 3497/04.12.2015 г. по ч.гр.д. № 3734/2015 г. на САС, Решение № 507/30.11.2015 г. по в.гр.д. № 740/2015 г. на ОС – Враца*. В посочената практика, както и в *Решение № 601/07.07.2009 г. по гр.д. № 348/2009 г. на ВКС, IV ГО*, постановено в производство по чл. 73, ал. 4 във вр. с ал. 1 ЗЧСИ, се приема, че са незаконосъобразни предприетите от съдебния изпълнител изпълнителни действия срещу третото задължено лице по чл. 512, ал. 3 ГПК, преди взискателят да се е снабдил с изпълнителен лист срещу това лице.

Според другото разбиране в практиката действията на работодателя, платил трудовото възнаграждение на длъжника въпреки наложения заповор, го превръщат в длъжник, като по искане на взискателя дължимата сума следва да бъде събрана от него в рамките на вече образуваното изпълнително производство въз основа на издадения срещу длъжника изпълнителен лист.

В тази хипотеза съдебният изпълнител може да предприеме срещу третото задължено лице действия за принудително събиране не на цялата дължима от длъжника сума, а само за сумата, която работодателят е бил длъжен да удържи от трудовото му възнаграждение – така *Решение № 1202/20.08.2008 г. по в.ч.гр.д. № 597/2008 г. на ОС – Враца* и *Решение № 49/12.06.2009 г. по в.ч.гр.д. № 117/2009 г. на ОС – Бургас*.

5.2. Становище по поставения въпрос:

Висшият адвокатски съвет намира за правилно становището, според което платилият трудовото възнаграждение на длъжника въпреки наложения заповест, без да удържи сумата по заповеста, няма качеството на длъжник в изпълнителното производство. Предвидената в закона солидарна отговорност на третото лице спрямо вискателя /чл. 512, ал. 4 ГПК/ не го превръща *ex lege* в длъжник в изпълнението.

Съображенията ни за това са следните:

1. Изпълнителният лист удостоверява правото на принудително изпълнение за признатото изпълняемото право и задължава съдебния изпълнител да пристъпи към принудителното му изпълнение след сезиране¹³. В качеството си на „*процесуална ценна книга*“¹⁴ изпълнителният лист определя предметните и лични предели на производството по индивидуално принудително изпълнение. Той е **основният критерий за законосъобразност на извършените от изпълнителния орган действия в конкретния изпълнителен процес**. Когато са предприети въз основа на изпълнителния лист и в неговите рамки, действията на изпълнителния орган са законни на процесуално основание.

2. Страна в изпълнителния процес е само това лице, което изпълнителният лист или прякото изпълнително основание сочи като правоимащ кредитор (вискател в изпълнението), съответно като длъжник. Принудителното изпълнение не може да бъде предприето и осъществено срещу лица, които не са посочени като длъжници в изпълнителния титул или изпълнителния лист, освен в случаите, при които изрично е предвидено разпространение на неговите предели съгласно чл. 429, ал.2 и ал. 3 ГПК (*мотиви по т. 1 на ТР № 3/2015 от 10.07.2017 г. по тълк.д.№ 3/2015 г., ОСГТК на ВКС*). Тези случаи са уредени

¹³ Така Силяновски, Д. Цит. съч., с. 32; Силяновски, Д., Ж. Сталев. Цит. съч., с. 50; Сталев, Ж. Изпълняемо право....., с. 60-78.

¹⁴ Така Силяновски, Д., Ж. Сталев. Цит. съч., с. 51-52.

в норми-изключения, които не подлежат на разширително тълкуване и прилагане.

3. При насочено изпълнение върху вземания на длъжника, с връчването на запорното съобщение третото задължено лице придобива **качеството на пазач на вземането**. Запорът проявява правните си последици, включващи забрана спрямо третото задължено лице да плаща на длъжника и недействителност на извършеното при нарушаването ѝ плащане (чл. 507, ал. 2 ГПК и чл. 452, ал. 3 ГПК). Запорът лишава длъжника от легитимацията да получи валидно плащане на дълга от третото задължено лице. Извършеното от последното плащане на длъжника след получаване на запорното съобщение е недействително спрямо вискателя и присъединените кредитори и не освобождава третото задължено лице да го извърши валидно. Последицата от недействителността е прогласена **ex lege**. Плащането се счита за неизвършено, като вискателят и присъединените кредитори могат да искат повторно плащане (чл. 452, ал. 3 ГПК). Въпреки прогласената в закона недействителност спрямо вискателя и присъединените кредитори на извършеното плащане след запора от третото задължено лице на длъжника, то не се превръща в страна - длъжник по изпълнението. Субективните предели на издадения срещу длъжника изпълнителен лист не го обвързват, по аргумент за противното от чл. 429, ал.2 и ал.3 ГПК.

4. Третото задължено лице, членовете на управителните му органи, както и лицето, което плати трудово възнаграждение на длъжника въпреки наложения запор, без да направи удръжки на сумата по него, носят солидарна отговорност заедно с третото задължено лице лично към вискателя за тази сума (чл. 452, ал. 3 ГПК и чл. 512, ал. 4 ГПК). Солидарната им отговорност е прогласена **ex lege**, но тя не включва възможност за конституирането им като длъжници във висящото изпълнително производство, образувано въз основа на издадения срещу длъжника изпълнителен лист. Лицето, което е заплатило трудовото възнаграждение на длъжника, без да удържи сумата по запора, запазва качеството си на трето лице, което не е страна в производството по принудително изпълнение, не е неин правопримемник и спрямо което издаденият изпълнителен лист не разпростира своите субективни предели. Принудителни действия както спрямо имуществото на третото задължено лице, извършило плащане на длъжника след запора, така и спрямо лицата, които носят солидарна отговорност с него (лицата от управителните му органи – чл. 452, ал.3 ГПК; платилия трудово

възнаграждение, без да удържи сумата по запора – чл. 512, ал. 4 ГПК) могат да бъдат предприети единствено въз основа на надлежно издаден срещу тях в полза на взыскателя изпълнителен лист или пряко изпълнително основание.

6. По шестия поставен въпрос:

Може ли да бъде издаден по реда на чл. 245, ал. 3, изр. второ ГПК обратен изпълнителен лист за разносните, събрани в изпълнителното производство в полза на взыскателя от длъжника, срещу когото е било допуснато предварително изпълнение?

6.1. Противоречива практика, мотивирала предложението за тълкувателно решение:

По въпроса е налице противоречие в практиката на състави на ВКС.

Една част от съставите приемат, че обратен изпълнителен лист се издава само за онези суми, посочени в първоначалния изпълнителен лист, издаден въз основа на съдебен акт, загубил своята изпълнителна сила, като не се присъждат събраните от съдебния изпълнител разноски в незаконосъобразно проведеното изпълнително производство – така *Определение № 210/07.05.2015 г. по ч.гр.д. № 1097/2015 г. на I ГО* и *Определение № 66/04.04.2017 г. по ч.т.д. № 2705/2015 г. на I ГО*. Като аргумент в подкрепа а тази теза в първото от цитираните определения е посочено, че за защита срещу присъждане на разноски в изпълнителното производство е предвиден друг процесуален ред – жалба срещу акт на съдебния изпълнител /чл. 435, ал. 2 ГПК/.

Друга част от съставите приемат, че с „обратния” изпълнителен лист се присъждат и събраните в изпълнителното производство разноски от длъжника, тъй като същите са получени от взыскателя въз основа на допуснатото предварително изпълнение – така *Определение № 429/29.10.2012 г. по гр.д. № 1458/2010 г. на IV ГО*, *Определение № 295/28.06.2011 г. по ч.гр.д. № 228/2011 г. на II ГО*, *Определение № 232/28.10.2016 г. по т.д. № 2703/2015 г. на I ГО*, *Определение № 332/01.11.2016 г. по гр.д. № 846/2016 г. на IV ГО*.

6.2. Становище на Висшия адвокатски съвет по поставения за тълкуване въпрос.

6.2.1. С измененията в ГПК, извършени със ЗИДГПК, обн. в ДВ, бр. 86/27.10.2017 г., в сила от 30.10.2017 г., **поставения за тълкуване въпрос вече има позитивноправен отговор** - с измененията в ГПК разпоредбата на чл. 245, ал. 3, изр. 2 ГПК беше допълнена, като законодателят изрично предвиди, че **изпълнителен лист се издава както за връщане на сумите и вещите, получени въз основа на допуснатото предварително изпълнение на отмененото решение, така „и за събраните от длъжника такси и разноски в изпълнителното производство“.**

Висшият адвокатски съвет счита, че поставения за тълкуване въпрос е намерил нормативен отговор в променената разпоредба на чл. 245, ал. 3, изр. 2 ГПК и не се нуждае от тълкуване, поради което и искането за постановяване на тълкувателно решение по този въпрос следва да бъде отклонено.

6.2.2. Само за пълнота на изложението следва да бъде отбелязано, че възприетото от законодателя изрично разрешение съответства на разбирането, което и преди изменението на закона Висшият адвокатски съвет считаше за правилно.

Общото правило на чл. 79, ал. 1 ГПК възлага в тежест на длъжника разносните по изпълнението (освен при наличие на изключенията по чл. 79, ал. 1, т. 1-3), без да прави разлика дали принудително изпълнение се осъществява въз основа на влязъл в сила съдебен акт или въз основа на невлязъл в сила съдебен акт, респ. при допуснато предварително изпълнение на съдебно решение. Поради това **разносните за изпълнението – включващи както таксите за съдебното изпълнение, така и евентуални разноски за адвокатско възнаграждение и други разноски (възнаграждения на вещи лица, пазач и др.п.) винаги се събират от длъжника като резултат от принудителното изпълнение – било на влязлото в сила съдебно решение, било при допуснатото предварително изпълнение на решението.**

Обратният изпълнителен лист, издаван при условията на чл. 245, ал. 3 ГПК, цели да възстанови в патримониума на ответника (длъжник по изпълнението) сумите/вещите, които са събрани при предварителното изпълнение на решението, което е било отменено – т.е. цели да му възстанови всичко, което е събрано от него за погасяване на задължение, чието съществуване е отречено. Поради това няма законово основание да се приеме, че след като съдебното решение е отменено и вземането на ищеца е било отречено, **ответникът ще може да възстанови единствено сумите/вещите, които са били предмет на отхвърления иск, но не и разносните, които е понесъл в резултат на допуснатото предварително изпълнение на невлязлото в сила съдебно решение.**

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ВИСШИЯ
АДВОКАТСКИ СЪВЕТ:

РАЛИЦА НЕГНЕЦОВА

